

Mechanisms of the Establishment of an Entrepreneurial University Based on the Resistance Economy

This article is taken from the master's thesis

Masumeh Lashgari¹, Maryam Sadat Ghoraiishi Khorasgani^{*} & Hoda Sadat Mohseni²

1. MA of Educational Management, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran.
- * Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran. Email: m.ghoraiishi@alzahra.ac.ir
2. Assistant Professor, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran.

Abstract

Objectives: Higher education and accordingly universities have an important role in the economic development of the country in the face of sanctions. Since one of the most important goals of establishing an entrepreneurial university in the country has been the materialization of the Resistance Economy, the entrepreneurial university would play a significant role in achieving this goal. Accordingly, the present study was conducted to scrutinize the mechanisms of establishing an entrepreneurial university based on the Resistance Economy.

Materials and Methods: This research was done qualitatively by using Grounded theory (systematic approach). The target population consisted of experts in the field of higher education who were selected through purposive and non-probability sampling through the Snowball method and 14 people were interviewed according to the theoretical saturation of the findings. Data analysis was performed by using the content analysis method in open, axial, and selective coding of Strauss and Corbin. To check the validity and reliability of the data, two methods of review were applied by the researcher, participants, and expert review.

Discussion and Conclusions: The results of data analysis included 360 subcomponents, 25 sub-categories and 6 main categories, which were in form of contextual factors (changing attitudes and views on entrepreneurship with the Resistance Economic approach, preparing, implementing and controlling university marketing programs with the Resistance Economic approach, conducting joint university research with industry owners and economic companies, diversifying the university's financial resources), causal factors (human resources, entrepreneurial advocacy measures based on the Resistance Economy), intervening factors (reward and incentive system, flexibility of rules and regulations, financial support and entrepreneurial investment), phenomenon-centeredness (entrepreneurial organizational structure based on the Resistance Economy, entrepreneurial education based on the Resistance Economy, entrepreneurial culture based on the Resistance Economy, entrepreneurial marketing based on the Resistance Economy), strategies (establishing an entrepreneurial culture based on the Resistance Economy, curriculum with entrepreneurial approach based on the Resistance Economy, applying the results of academic research, creating knowledge-based companies, launching university companies), and consequences (achieving the goals of the Resistance economy, responding to the environment, academic independence, work and work culture, stakeholder satisfaction). They explicate the performance mechanisms of entrepreneurial universities based on the Resistance Economy. In line with the findings, in the current situation, to solve economic problems, universities should implement problem-based educational and research projects needed by society and provide appropriate solutions to reduce and eliminate economic problems. In the end, based on the findings, practical suggestions are presented.

Keywords: Entrepreneurial University, Resistance Economy, Mechanisms.

Lashgari, M., Ghoraiishi khorasgani, M. S., & Mohseni, H. S. (2023). Mechanisms of the Establishment of an Entrepreneurial University Based on the Resistance Economy. *Journal of Management and Planning in Educational System*, 16(1), 241-262. doi: [10.48308/mpes.2023.102565](https://doi.org/10.48308/mpes.2023.102565)

مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی

مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی

بهار و تابستان ۱۴۰۲

دوره ۱۶، شماره ۱ (پیاپی ۳۰)

صفحات: ۲۴۱-۲۶۲

DOI: [10.48308/mpes.2023.102565](https://doi.org/10.48308/mpes.2023.102565)

ISSN: [2423-5261](https://doi.org/10.48308/mpes.2023.102565)

E-ISSN: [2538-6344](https://doi.org/10.48308/mpes.2023.102565)

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۳ بازنگری مقاله: ۱۴۰۱/۳/۱۲

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۴/۲۴ چاپ مقاله: ۱۴۰۲/۱/۱

سازوکارهای استقرار دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی

مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد می باشد.

معصومه لشگری^۱، مریم سادات قریشی خوراسگانی^۲ و هدی سادات محسنی^۳

۱. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: استادیار گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران
m.ghoraishi@alzahra.ac.ir

۲. استادیار گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران

چکیده

هدف: آموزش عالی و به تبع آن دانشگاه ها نقش مهمی را در توسعه اقتصادی کشور در شرایط تحریم بر عهده دارند. از آنجا که یکی از مهم ترین اهداف ایجاد دانشگاه کارآفرین در کشور، تحقق اقتصاد مقاومتی بوده است. بنابراین دانشگاه کارآفرین نقش بسزایی در تحقق آن مهم خواهد داشت. بر این اساس، مقاله حاضر باهدف بررسی سازوکارهای استقرار دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی انجام شد.

مواد و روش ها: پژوهش حاضر به لحاظ رویکرد، کیفی و به روش نظریه داده بنیاد (رویکرد سیستماتیک) انجام گرفت. جامعه هدف، صاحب نظران حوزه آموزش عالی بودند که از طریق نمونه گیری غیراحتمالی و هدفمند به روش گلوله برفی ۱۴ نفر انتخاب و با توجه به اشباع نظری در یافته ها مورد مصاحبه قرار گرفتند. تحلیل داده ها با استفاده از روش تحلیل محتوا به شیوه کدگذاری باز، محوری و انتخابی اشتراوس و کوربین انجام شد.

بحث و نتیجه گیری: نتایج حاصل از تحلیل داده ها، ۳۶۰ خرده مقوله، ۲۵ مقوله فرعی و ۶ مقوله اصلی بود که در قالب عوامل زمینه ای (تغییر نگرش و دیدگاه به امر کارآفرینی با رویکرد اقتصاد مقاومتی، تهیه، اجرا و کنترل برنامه های بازاریابی دانشگاه با رویکرد اقتصاد مقاومتی، انجام تحقیقات مشترک دانشگاه با صاحبان صنایع و شرکتهای اقتصادی تنوع بخشی به منابع مالی دانشگاه)، شرایط علی (منابع انسانی، اقدامات حمایتی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی)، شرایط مداخله گر (نظام پاداش و تشویق، انعطاف پذیری قوانین و مقررات، حمایت مالی و سرمایه گذاری کارآفرینانه)، پدیده محوری (ساختار سازمانی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، آموزش کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، فرهنگ کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، بازاریابی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی)، راهبردها (استقرار فرهنگ کارآفرینی مبنی بر اقتصاد مقاومتی، برنامه درسی با رویکرد کارآفرینی مبنی بر اقتصاد مقاومتی، کاربردی کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی، ایجاد شرکتهای دانش بنیان، راه اندازی شرکتهای دانشگاهی) و پیامدها (تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، پاسخ گویی به محیط پیرامونی، استقلال دانشگاهی، فرهنگ کار و کار کردن، رضایت مندی ذی نفعان)، دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی ارائه شد. در راستای یافته ها، شایسته است دانشگاه ها در شرایط کنونی، در راستای حل مشکلات اقتصادی به اجرای پروژه های آموزشی و تحقیقاتی مسئله محور و مورد نیاز جامعه پرداخته و راه کارهای مناسبی برای کاهش و رفع معضلات و مشکلات اقتصادی ارائه نمایند. در پایان براساس یافته ها پیشنهادات کاربردی ارائه شده است.

کلیدواژه ها: دانشگاه کارآفرین، اقتصاد مقاومتی، سازوکارها.

لشگری، معصومه، قریشی خوراسگانی، مریم سادات، و محسنی، هدی سادات. (۱۴۰۲). سازوکارهای استقرار دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی. مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی، ۱۶(۱)، ۲۴۱-۲۶۲. doi: 10.48308/mpes.2023.102565

Copyright: © 2023 by the authors. This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

مقدمه

فرآیند کارآفرینی به دلیل حرکت جامعه به سمت ایجاد محیط رقابتی، تبدیل دانش جدید به خدمات و محصولات جدید، گسترش خلاقیت و نوآوری، رشد اقتصادی و ایجاد فعالیت‌های اشتغال‌زا حائز اهمیت بسیار است (ایمانی، حسینی فر و آهنگ، ۱۳۹۷). هنگامی که این فرآیند، مبتنی بر دانش و یا فناوری نسبتاً جدید دانشگاهی باشد از دانشگاه کارآفرین^۱ صحبت به میان می‌آید. از این‌رو، می‌توان گفت دانشگاه می‌تواند به یک سازمان کارآفرین تبدیل شود و در پی آن همه اعضا می‌توانند در نقش کارآفرین انجام‌وظیفه نمایند و تمام فعالیت‌های کارآفرینانه به‌طور مستمر، با سرعت و سهولت بیشتری در سازمان مرکزی و در دانشکده‌ها به ثمر برسد (صادقی، باقری و چیت‌سازان، ۱۳۹۷). اهمیت کارآفرینی موجب شده است که دانشگاه‌های بزرگ جهان آموزش و توسعه کارآفرینی را در دستور کار خود قرار دهند. مهم‌ترین دلیل این امر اعلامیه جهانی درباره آموزش دانشگاهی است که در اکتبر (۱۹۹۸) زیر نظر یونسکو در شهر پاریس صادر شد و توسعه مهارت‌ها و ابتکارهای کارآفرینی در زمره دل‌نگرانی‌های دانشگاهی مدنظر قرار گرفت (دیزجی و زینی، ۱۳۹۷). از طرفی، در چند سال اخیر با شدت گرفتن تحریم‌های یک‌جانبه و غیرانسانی غرب علیه کشور ایران، وضعیت اقتصادی به‌گونه‌ای شد که لازم بود در اقتصاد کلان کشور تحول اقتصادی قابل‌توجهی پدید آید. در نتیجه این تهدیدها، اقتصاد مقاومتی^۲ به‌عنوان یک راه‌حل به ادبیات اقتصادی کشور وارد شد (شمسی‌گوشکی، ضیایی، رزقی شیرسوار و صلح، ۱۳۹۸). اقتصاد مقاومتی، الگوی گفتمان اقتصادی است که ضمن مقاوم‌سازی اقتصاد کشور در برابر تهدیدهای محیط خارجی، توان تحریم شکنی با رویکرد عقب‌راندن نظام سلطه را نیز داشته و در عین حال پیشرو، مولد، فرصت‌ساز، درون‌زا و برون‌گرا نیز هست (رستمی و بهرامی پور، ۱۳۹۷). بر این اساس، هر الگوی مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی که در کشور بخواهد مورد بهره‌برداری قرار بگیرد، می‌بایست با الگوی توسعه کشور؛ یعنی اقتصاد مقاومتی هماهنگ بوده و به عبارتی برآمده از آن باشد (عموزاده، فلاح و صفاریان، ۱۳۹۶)؛ بنابراین در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی رسالت دانشگاه‌ها، همانندسازی است که از درون با بخش‌های متعدد هماهنگ می‌شود و خود را برای برطرف کردن نیازهای جامعه و در خدمت آن بودن آماده می‌کند. از این‌رو، می‌بایست از عهده یک آزمون جدید و پیچیده که شامل شرایط جدید کسب‌وکار در سطح منطقه، ناحیه و بین‌المللی است، برآیند. به‌عبارت‌دیگر دانشگاه‌ها باید دانش‌آموخته‌هایی را به جامعه تحویل دهد که دانش و فناوری را در کنار پژوهش‌های کاربردی به کار گرفته و با خلاقیت و نوآوری، کار می‌آفرینند (حجازی، نوه ابراهیم، بهرنگی و زین‌آبادی، ۱۳۹۴). محقق شدن این امر مهم مستلزم چهار عامل تأثیرگذار است: اول، با توجه به نیاز جامعه رو به رشد، جهت کسب اطلاعات موردنیاز و آینده‌نگری، صرفاً به اطلاعات گذشته بسنده نشود. دوم، باید توجه داشت که حدود اختیارات دانشگاه‌ها، در حال افزایش است. سوم، تفاوت‌های نظام‌های آموزش عالی در نقاط مختلف دنیا و جهت‌گیری‌های متفاوت هر یک از آن‌ها و مواجهه آموزش عالی با نوآوری‌های جدید. چهارم، رشد سریع فناوری‌های اطلاعاتی در این عصر، همگی منجر به تغییر در پارادایم‌های آموزشی و نیز افزایش درآمد نظام آموزش عالی خواهد شد (منتظر و فلاحی، ۱۳۹۴). بدین ترتیب ایجاد تغییر و اصلاح در ابعاد مختلف نظام‌های مدیریتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی امری حیاتی است که فرایند اجرایی آن مستلزم پژوهش‌های علمی در حوزه‌های مختلف مدیریتی اعم از مدیریت آموزشی، مدیریت منابع انسانی، مدیریت فضاهای آموزشی و مدیریت راهبردی است. شناخت علمی حاصل از چنین پژوهش‌هایی این امکان را فراهم می‌آورد تا با بهره‌گیری از نتایج به‌دست‌آمده، سازوکارهای نوین در جهت

1. Entrepreneur University

2. Resistance

اثر بخشی و کارآمدسازی نظام آموزش عالی به کار گرفت و با همسو کردن فعالیت‌های این نظام با تغییرات محیطی و تولید علم و فناوری جدید زمینه‌های تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه را فراهم نمود (دولتی و مطلبی، ۱۳۹۶). با توجه به شرایط اقتصادی حاکم بر کشور، نظام آموزش عالی، نیازمند دانشگاه‌هایی است تا از نظر ساختاری، آموزشی و پژوهشی، سرمایه انسانی و غیره زمینه‌ساز تربیت و پرورش افراد متخصص و دانش‌بنیان باشد تا بتواند ضمن مهیا نمودن شرایط لازم جهت رشد و توسعه اقتصادی از به وجود آمدن بحران‌های اقتصادی در آینده جلوگیری کرده و کارآمدی و اثرگذاری اقتصاد مقاومتی را نیز ارتقا بدهد (قریشی خوراسگانی، ۱۳۹۹)؛ بنابراین به دلیل نقش دانشگاه‌ها در تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و توسعه اقتصادی و فناوری، پژوهش حاضر به دنبال بررسی سازوکارهای اجرایی دانشگاه کارآفرین در جهت تحقق و عملیاتی کردن اقتصاد مقاومتی است. لذا سؤال اصلی پژوهش این‌گونه مطرح می‌شود که سازوکارهای استقرار دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی کدام‌اند؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مفهوم دانشگاه کارآفرین

مفهوم دانشگاه کارآفرین توسط اتزکویتز^۱ (۱۹۸۳) در بررسی علوم دانشگاهی آمریکا و نحوه استفاده از تحقیقات در محیط‌های تجاری مورد توجه قرار گرفت. اتزکویتز دانشگاه کارآفرین را حوزه تدریس و پژوهش همراه با پشتیبانی از دانشجویان و دانش‌آموختگان در مهارت‌های کارآفرینی در پیوند قوی با دولت‌ها و مؤسسات، شرکت‌ها، مراکز تحقیق و توسعه، پارک‌های علم و فناوری مفهوم‌پردازی می‌کند (اتزکویتز، ۲۰۱۷). ولپه^۲ (۲۰۱۸) نیز، دانشگاه کارآفرین را محرک فعالیت‌های نوآوری و کارآفرینی می‌داند و معتقد است، دانشگاه کارآفرین از تمرکز بیش‌ازحد بر مباحث تئوریک فراتر رفته و از دانش در عمل استفاده می‌نماید.

سنتوبلی، سربیون و اسپوزیتو^۳ (۲۰۱۹) دانشگاه کارآفرین را یک فرآیند اجتماعی تعریف می‌نمایند که به دنبال نوآوری در مورد فعالیت‌های کسب‌وکار است تا تغییرات شگرفی در شخصیت سازمان‌های آموزشی ایجاد کرده و آینده بهتری را برای آن‌ها خلق نماید. معمولاً دانشگاه کارآفرین در حوزه‌هایی فعالیت می‌کنند، بیشتر به نیازهای نوآوری در جامعه، آموزش و پرورش در زمینه کسب‌وکار و هم‌چنین مراکز تحقیقاتی و صنعتی پاسخ می‌دهند (تایائووا و بکتاش^۴، ۲۰۱۸). در واقع دانشگاه کارآفرین، روند کارآفرینی را با ایجاد محیط‌های پیشرفته و مبتنی بر انکوباتورهای تجاری و پارک‌های علم و فناوری را تسهیل می‌کنند (دالمارکو، هالسینک و بلویس^۵، ۲۰۱۸).

مفهوم اقتصاد مقاومتی

مفهوم اقتصاد مقاومتی خاص کشور ایران نیست و در سطح بین‌المللی با مفاهیم و تعاریف مختلفی مطرح شده است. به طوری که بریگلیو، کوردینا، فاروگیا و ولا^۶ (۲۰۰۹) از اصطلاحی به نام «فتریت اقتصادی» استفاده کرده است. بریگلیو و پچینینو^۷ (۲۰۱۲) معتقدند، اصطلاح «فتریت اقتصادی»^۸ در مورد توانایی

1. Etzkowitz
2. Volpe
3. Centobelli, Cerchione & Esposito
4. Tayauova & Bektas
5. Dalmarco, Hulsink & Blois
6. Briguglio, Cordina, Farrugia & Vella
7. Briguglio & Piccinino
8. Economic Resilience

اقتصاد برای ایستادگی در برابر شوک‌های اقتصادی تخریب‌کننده خارجی و کاهش تلفات ناشی از این شوک‌ها بکار می‌رود. از نظر ون برژیک، براکمن و مارویک^۱ (۲۰۱۶) نیز، فتریت اقتصادی توانایی برای حفظ عملکرد بدون نیاز به بازسازی است. هم‌چنین اذعان داشتند، فتریت اقتصادی، تغییر بهبود سریع پس از ایجاد شوک اقتصادی است.

در کشور ایران نیز، تحریم‌های فرامرزی و محدودیت‌های تعاملات خارجی در شرایط اقتصادی کشور منجر شد، مقام معظم رهبری برای توسعه اقتصادی کشور، رویکرد جدیدی را ترسیم نمایند. این رویکرد با ظهور مفهومی جدیدی به نام اقتصاد مقاومتی مطرح گردید. با اقتصاد مقاومتی، نوعی انعطاف‌پذیری و اقتدار هم‌زمان برای حوزه اقتصادی و فرصت مناسب برای ایفای نقش ملت و فعالان اقتصادی در رونق و شکوفایی اقتصاد کشور فراهم می‌شود (نوری دوآبی و صدری‌نیا، ۱۳۹۷). اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است که از طریق ایجاد نهادهای اقتصادی با رویکرد جهادی در پی آسیب‌زدایی و ترمیم ساختارهای اقتصادی موجود عمل می‌کند. در واقع مهم‌ترین ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی را می‌توان در فرآیندهای راهبردی، جهادی به‌مثابه سیستمی در راستای اهداف توسعه‌ای و خودکفایی کشور قلمداد نمود (ترک‌زاده و عبد شریفی، ۱۳۹۷).

نقش دانشگاه کارآفرین در تحقق اقتصاد مقاومتی

برای دستیابی به آرمان اقتصاد مقاومتی، پرورش و حفظ سرمایه انسانی ضرورتی انکارناپذیر است. در واقع، این نظام آموزشی و دانشگاه‌ها هستند که با پرورش افراد در ابتدا، فرهنگ اقتصاد مقاومتی را به یک تفکر و نگرش عمومی تبدیل می‌کنند. چراکه، اعتقاد و باور مردم به اقتصاد مقاومتی، ابتدایی‌ترین اصل ضروری برای تحقق اقتصاد مقاومتی است که موجب می‌شود آن‌ها فرهنگ مصرف را تغییر داده و به‌جای گرایش به سمت مصرف کالاهای خارجی به سمت تولیدات داخلی حرکت کنند (عموزاده، فلاح و صفاریان، ۱۳۹۷). از مهم‌ترین نقش‌های نظام‌های آموزشی ایجاد این باور و اعتقاد و فرهنگ‌سازی در جامعه و در نتیجه ایجاد ارتباط و هماهنگی بین دانشگاه، دولت و صنعت است (گیونگ، دای جئون، سنگ، ۲۰۱۹). از آنجا که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به دلیل استفاده نظام‌های آموزشی سنتی، شکاف عمیقی بین این سه رکن اساسی وجود دارد و این تعاملات ضعیف ایجاد شده، منجر به‌کندی در تحولات اقتصادی و صنعتی در آن‌ها می‌شود. به همین دلیل دانشگاه کارآفرین به دلیل پوشش این شکاف و هم‌چنین داشتن رسالت در ارائه دانش و روش جدید، نقش بسزایی در به نتیجه رسیدن تحولات اقتصادی و صنعتی کشور از جمله تحقق اقتصاد مقاومتی ایفا می‌کند (عموزاده و همکاران، ۱۳۹۶)؛ بنابراین برای موفقیت دانشگاه‌ها در عملکردشان، ضروری است به سمت کارآفرین شدن حرکت کنند. در این صورت، ارتباط بین دانشگاه و صنعت نزدیک‌تر می‌شود، دانش تولید شده در دانشگاه‌ها نیز در تحولات اقتصادی و صنعتی جامعه بکار برده می‌شود (روبنس، اسپیگاری، کویچی و رینالدی، ۲۰۱۷). هم‌چنین، برای تحقق اقتصاد مقاومتی هر عضو دانشگاه اعم از دانشجو، استاد و کارکنان در دانشگاه باید خود را برای انجام کارهای نو، جدید و بزرگ در آینده آماده کنند و در قالب کارآفرینان، پیش‌تازانی برای تحقق اقتصاد مقاومتی در تحولات اقتصادی و صنعتی باشند (نادری و همکاران، ۱۳۹۷).

در خصوص دانشگاه کارآفرین و اقتصاد مقاومتی پژوهش‌های متعددی انجام شده است؛ که به‌اختصار به برخی از مطالعات داخلی و خارجی می‌پردازیم.

1. Van Bergeijk, Brakman & Marrewijk
2. Gyeong, Dae Geon & Sang
3. Rubens, Spigarelli, Cavicchi & Rinaldi

جدول ۱. نمونه پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه دانشگاه کارآفرین و اقتصاد مقاومتی

پژوهشگران / سال	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
دالمارکو و همکاران (۲۰۱۸)	«نحوه ایجاد دانشگاه‌های کارآفرینی در اقتصاد نوآور کشور برزیل»	یافته‌ها نشان داد، هدف از توسعه دانشگاه کارآفرین، تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی و انتقال دانش و فناوری به صنعت است که در این میان نقش دانشگاه‌های دولتی و خصوصی، ایجاد محیط‌های پیشرفته و مبتنی بر کسب‌وکارهای تجاری، تعامل فناورانه دانشگاه و صنعت، پارک‌های علم و فناوری، شرکت‌های زایشی و شرکت‌های مختلط روند کارآفرینی، شرکت دانش‌بنیان متعلق به دانشگاه بسیار حائز اهمیت است.
کاظمی ملک محمودی، نیازآذری و جباری (۲۰۱۸)	«تبیین جنبه‌های اقتصاد مقاومتی مبتنی بر اقتصاد دانش‌بنیان در دانشگاه علوم پزشکی»	نتایج این پژوهش نشان داد، حرکت به سمت اقتصاد دانش‌بنیان یکی از ملزومات کشور در مسیر توسعه اقتصادی است که شامل؛ فناوری اطلاعات و ارتباطات، نوآوری و کارآفرینی، تیم تخصصی دانش‌بنیان، برنامه‌ریزی استراتژیک و سیاست‌گذاری، تدوین و اطمینان از چارچوب قانونی و سیستم حقوقی، تهیه و توسعه زیرساخت‌های الکترونیکی و توجه به قابلیت‌ها و منابع امکانات است
سلطان ^۱ (۲۰۱۷)	«حرکت از دانشگاه سنتی به سوی دانشگاه کارآفرین: مورد مطالعه دانشگاه فلسطین»	این پژوهش به بررسی نقش دانشگاه‌های کارآفرین در محیط پویای اقتصاد دانش‌بنیان، پشتیبانی از توسعه اقتصادی با افزایش تعداد و کیفیت تحقیقات و انتقال سریع دانش جدید به جامعه از طریق آموزش متمرکز بر کارآفرینی پرداخته است. نتایج نشان داد، وظیفه دانشگاه کارآفرین علاوه بر تسهیل در تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی، منجر به توسعه کارآفرینی در آموزش و یادگیری، مدیریت و رهبری کارآفرینی و زیرساخت مالی برای توسعه دانشگاه کارآفرین می‌شود.
شعاع اردبیلی، رحمانی، ویسی (۱۳۹۸)	«طراحی و ارائه چارچوب مفهومی و مدل دانشگاه کارآفرین براساس نظریه داده بنیاد سیستماتیک»	هدف از این پژوهش مطالعه چارچوب مفهومی دانشگاه کارآفرین از نقطه نظر جنبه‌های کارآفرینانه دانشگاه‌های کارآفرین و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری دانشگاه‌های کارآفرینی و درنهایت پیشنهاد مدل و چارچوب مفهومی دانشگاه کارآفرین بوده است.
عموزاده و همکاران (۱۳۹۷)	«دانشگاه و اقتصاد مقاومتی، بررسی تأثیر دانشگاه‌ها بر تحقق اقتصاد مقاومتی با میانجی‌گری زیرساخت فرهنگی»	نتایج نشان داد که دانشگاه بر زیرساخت فرهنگی با ضریب ۰/۷۶، تأثیر معناداری دارد. از طرفی، زیرساخت فرهنگی نیز با ضریب تأثیر ۰/۸۲، بر اقتصاد مقاومتی تأثیر دارد. بدین ترتیب، زیرساخت فرهنگی در ارتباط بین دانشگاه و تحقق اقتصاد مقاومتی نقش میانجی‌گیری ناقصی را ایفا می‌کند.
نادری و سیفی رسولیان (۱۳۹۷)	«دانشگاه کارآفرین و نقش آن در پیشبرد و تحقق اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم»	نتایج بیانگر آن است، دانشگاه کارآفرین می‌تواند به‌عنوان مرکز اصلی تربیت افراد آموزش‌دیده و متخصص، با برخورداری از اندیشه‌ها و ایده‌های نو، هرلحظه در شریان‌های حیاتی جامعه که حرکت رو به رشدی دارند، نیروی نوینی را تزریق کند و جامعه نیز با به کار بستن ایده‌های نوظهور دانشگاهیان می‌تواند اندیشه توسعه را محقق سازد.

با مرور پیشینه پژوهش می‌توان دریافت، از یک‌سو، تحقیقات انجام‌شده روی موضوعاتی از جمله؛ مؤلفه‌ها، نقش و تأثیر دانشگاه بر اقتصاد مقاومتی و ضرورت و ارائه الگو متمرکز بوده است. از سوی دیگر، تحقیقات مذکور بیشتر به روش آمیخته، توصیفی-تحلیلی و توصیفی-پیمایشی انجام و کمتر به روش پژوهش حاضر و داده بنیاد انجام شده است. از این‌رو، با توجه به اینکه مهم‌ترین هدف ایجاد دانشگاه کارآفرین اجرایی و عملیاتی کردن اقتصاد مقاومتی است؛ بنابراین فقدان پژوهشی در خصوص بررسی سازوکارهای استقرار دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی احساس و انجام شد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ رویکرد، کیفی و به روش نظریه داده بنیاد (رویکرد سیستماتیک) انجام گرفت. جامعه هدف صاحب‌نظران حوزه آموزش عالی بودند. به‌منظور انتخاب شرکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی از نوع هدفمند و به روش گلوله برفی، تعداد ۱۴ نفر (دارای تألیفات در زمینه دانشگاه کارآفرین و اقتصاد مقاومتی، معروفیت و برجستگی علمی) انتخاب و تا رسیدن به اشباع نظری، مورد مصاحبه قرار گرفتند (جدول ۲).

جدول ۲. مشخصات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش

مصاحبه‌شونده	حوزه تخصصی	وابستگی سازمانی
م ۱	مهندسی صنایع	تربیت مدرس
م ۲	مدیریت کارآفرینی	تهران
م ۳	حقوق اسلامی	مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی
م ۴	مهندسی صنایع	تهران
م ۵	مدیریت آموزشی	الزهراس
م ۶	مدیریت آموزشی	شهید بهشتی
م ۷	کارآفرینی تکنولوژی	علامه طباطبائی
م ۸	علوم اقتصادی	تهران
م ۹	مدیریت	تهران
م ۱۰	مدیریت آموزشی	تهران
م ۱۱	مدیریت	علامه طباطبائی
م ۱۲	مدیریت آموزشی	تهران
م ۱۳	مهندسی برق	الزهراس
م ۱۴	مدیریت آموزشی	تهران

برای گردآوری اطلاعات از مصاحبه عمیق نیمه‌ساختارمند استفاده شد. شایان‌ذکر است، مصاحبه شامل هفت سؤال از نوع باز پاسخ بود که براساس مبانی نظری، پیشینه و اهداف پژوهش تدوین گردید. مصاحبه‌ها پس از هماهنگی و اخذ موافقت مصاحبه‌شونده، حدود ۴۰ تا ۶۰ دقیقه به‌صورت تلفنی و یا حضوری انجام و ضبط شد. سپس مصاحبه‌های ضبط‌شده پیاده‌سازی شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوای نظریه داده بنیاد با رویکرد سیستماتیک در سه سطح؛ باز، محوری و گزینشی

(اشتراوس و کوربین^۱، ۱۹۹۸) بهره گرفته شد. بدین ترتیب؛ پس از مکتوب کردن محتوای مصاحبه‌ها، در مرحله اول؛ کدگذاری باز صورت گرفت و داده‌ها، طبقه‌ها و کدگذاری‌ها مورد مقایسه مداوم قرار گرفت. در مرحله کدگذاری محوری، ابتدا کدها و دسته‌های اولیه حاصل از کدگذاری باز را با موارد مشابه ادغام و سپس ارتباط بین خرده طبقه‌ها مشخص شد. در نهایت در مرحله کدگذاری انتخابی، طبقاتی با مفاهیم جدید در قالب طبقه‌گزینی تشکیل شد. برای تعیین اعتبار داده‌های پژوهش، دو روش بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان و همکاران متخصص استفاده شد. بدین ترتیب، در روش بررسی توسط مشارکت‌کنندگان؛ مصاحبه‌کننده پس از اتمام هر مصاحبه، برداشت کلی خود را از صحبت‌های مصاحبه‌شونده بیان نموده تا تأیید یا اصلاح مصاحبه‌شونده را دریافت و از درستی مطالب بیان‌شده اطمینان حاصل کند. در روش بررسی توسط همکاران نیز، پژوهشگران پس از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها، یافته‌ها را در اختیار دو نفر از همکاران باتجربه در زمینه تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی قرار دادند، بدین ترتیب نظرات تخصصی همکاران متخصص دریافت و یافته‌های حاصل تأیید شد.

یافته‌های پژوهش

پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها در فرایند کدگذاری، تعداد ۳۶۰ خرده مقوله و ۲۵ مقوله فرعی و ۶ مقوله اصلی شناسایی شد؛ که در قالب عوامل زمینه‌ای، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، پدیده محوری، راهبردها و پیامدها، به‌عنوان سازوکارهای استقرار دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی ارائه شد.

جدول ۳. مقوله‌های به‌دست‌آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی پدیده محوری

مقوله اصلی	مقوله فرعی	خرده مقوله
	آموزش کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی	تناسب محتوای مواد آموزشی با نیازهای جامعه، تغییر برنامه‌های آموزشی با نگاه کارآفرینانه، تأکید بر برنامه‌های آموزش کارآفرینی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، تأکید بر آموزش مهارت‌های عملی، تأکید بر روش آموزش حل مسئله، تأکید بر روش آموزش تیمی، تغییر آموزش سنتی در آموزش‌های قبل از دانشگاه، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و بازدیدهای علمی، نظام کارآموزی و کارورزی
	فرهنگ کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی	ترویج فرهنگ کارآفرینانه، داشتن ذهنیت کارآفرینانه، حمایت از افراد دارای ایده‌های نو، تشویق کار تیمی، حمایت از ریسک‌پذیری در همه بخش‌ها، تعهد به کیفیت، پاداش براساس عملکرد
پدیده محوری	بازاریابی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی	تهیه، اجرا و کنترل برنامه‌های بازاریابی دانشگاه، استمرار تعامل دانشگاه با دولت، استمرار تعامل دانشگاه با صنعت، شناسایی نیازهای ذی‌نفعان درونی و بیرونی
	تجاری‌سازی تحقیقات مبتنی بر اقتصاد مقاومتی	کاربردی کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی، راه‌اندازی پارک علم و فناوری، راه‌اندازی شرکت‌های دانشگاهی، گسترش پژوهش با توجه به نیاز صاحبان صنایع و شرکت‌های اقتصادی، ایجاد شبکه‌های ارتباطی کارآفرینی در دانشگاه

براساس (جدول ۳)، خرده مقوله‌ها، مؤلفه‌های فرعی و اصلی مربوط به پدیده محوری (دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی) استخراج و در مجموع، ۴ مؤلفه و ۲۵ کد به دست آمد. در اینجا به نمونه‌هایی از نقل قول صاحب‌نظران در خصوص ابعاد مذکور می‌پردازیم.

• آموزش کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی

یافته‌های حاصل از تحلیل کیفی داده‌ها نشان داد، مشارکت‌کنندگان در پژوهش نسبت به برنامه‌های

آموزش کارآفرینی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی تأکید داشتند. به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۱ اظهار داشت: «در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی، دانشگاه با برگزاری کارگاه‌های آموزشی در سطح مدیران، اعضای هیئت‌علمی، کارکنان و دانشجویان، سخنرانی‌های علمی در سطح گروه و دانشگاه و نیز استفاده از ظرفیت‌های داخلی مانند نشریات، فصلنامه‌ها، پیک‌ها، صفحات اینترنتی به تحقق اقتصاد مقاومتی کمک می‌کند».

• فرهنگ کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی

در خصوص فرهنگ کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، مشارکت‌کننده شماره ۷ نیز بیان داشت: «قطعاً فرهنگ کارآفرینی می‌تواند تأثیر عمده‌ای در مقاومت‌پذیری اقتصاد بازی نماید منتهی این‌که فرهنگ یک معقول بلندمدت است. اگر طول دوره آن را نسبت به کارآفرینی سازمانی در نظر بگیرد شاید در طول دوره ۴ یا ۸ سال بشود. دانشگاه در این زمینه نقش بسزایی دارد. با تغییر نگرش و طرز فکر افراد دانشگاهی و افراد جامعه، آن‌ها را می‌توانیم به سمت کارآفرینی سوق دهیم».

• بازاریابی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی

از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش، بازاریابی کارآفرینانه یکی از ابعاد مهم اقتصاد مقاومتی قلمداد شده است. به‌طور نمونه مشارکت‌کننده شماره ۴ اظهار داشت: «ما نیازمند بازاریابی کارآفرینانه در محیط دانشگاهی هستیم. بازاریابی کارآفرینانه به‌طور قطع بروی اقتصاد مقاومتی تأثیرگذار است. چرا اینکه شرکت دانش‌بنیانی که بتواند بفروشد می‌تواند حیات داشته باشد، می‌تواند وجود داشته باشد. وقتی که وجود داشته باشد. می‌تواند محصول یا خدمات با تکنولوژی و کیفیت بالا تولید کرده است را بفروشد و می‌تواند وابستگی به کشورهای خارجی را کمتر بشود یا قطع شود».

• تجاری‌سازی تحقیقات مبتنی بر اقتصاد مقاومتی

تجاری‌سازی تحقیقات یکی دیگر از ابعاد است که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره داشتند. به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۱۱ بیان داشت: «می‌توان گفت یکی از مراحل ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان، تجاری‌سازی است اگر این‌ها بتوانند تجاری‌سازی کالا شود. در این بخش تجاری‌سازی صورت بگیرد. اصطلاحاً می‌توانند سود قابل توجهی داشته باشند و این سود می‌تواند باعث بقا و تداوم حیات آن شرکت‌ها شود و از این سود انباشته بتوانند در راند دوم کسب و کارهاشون استفاده شود یعنی محصول یا تولید ایجاد کنند و طراحی بکنند یا به اصلاح بتوانند به بازار عرضه کنند. بله تجاری‌سازی هم یکی از مراحل کسب‌وکار می‌تواند تأثیرگذار بر روی اقتصاد مقاومتی باشند».

جدول ۴. مقوله‌های به‌دست‌آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی شرایط علی

مقوله اصلی	مقوله فرعی	خرده مقوله
	منابع انسانی	وجود مدیران دارای روحیه خلاقیت و نوآوری، وجود مدیران دارای روحیه برون‌گرایی و سازگاری با محیط، مدیریت و رهبری کارآفرینانه در دانشگاه، وجود مدیران دارای مهارت کار تیمی، وجود اعضای هیئت‌علمی دارای روحیه خلاقیت و نوآوری، حضور هیئت‌علمی دارای دانش کارآفرینی، هیئت‌علمی دارای توانایی ایجاد محیط یادگیری کارآفرینی، دارا بودن دانشجویانی با دیدگاه کارآفرینی، وجود کارکنان دارای روحیه خلاقیت و نوآوری
شرایط علی	اقدامات حمایتی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی	تخصیص بودجه توسط دولت، یافتن منابع مالی جدید، یافتن حامیان بخش خصوصی به‌منظور توسعه کارآفرینی، تقویت و به‌روزرسانی فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، تخصیص هدفمند بودجه به بخش‌های مختلف دانشگاه،

براساس (جدول ۴)، خرده مقوله‌ها، مؤلفه‌های فرعی و اصلی مربوط به شرایط علی (دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی) استخراج و در مجموع، ۲ مؤلفه و ۱۸ کد به دست آمد؛ که در اینجا به نمونه‌هایی از نقل قول صاحب‌نظران در خصوص ابعاد مذکور می‌پردازیم.

• منابع انسانی

به‌زعم مشارکت‌کنندگان در پژوهش، مهم‌ترین سازوکار دانشگاه کارآفرین که می‌تواند بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی تأثیر بگذارد وجود رهبران و مدیران خلاق، کارآفرین و توسعه‌گر هستند. به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۱۴ اظهار داشت: «مدیران با درک شرایط عدم اطمینان از محیط و دانش‌محوری خویش می‌توانند تأثیر مهمی در رشد و توسعه اقتصاد کشور ایفا نمایند، زیرا این‌گونه مدیران در محیط دانشگاهی می‌توانند شرایطی را فراهم کنند تا تمام کارکنان روحیه خلاق و نوآور پیدا کرده و با تشویق آنان به خلاقیت، نوآوری، ریسک‌پذیری و مدیریت صحیح بر ایده‌های نوین و القای مسئولیت‌پذیری در قبال تصمیمات خود موجب شکوفایی و پیشرفت کارکنان در دانشگاه‌ها می‌شوند؛ زیرا توان نوآوری و کیفیت فعالیت‌های نیروی انسانی ضامن بقا و حیات هر سازمان آموزشی و مهم‌ترین عامل به حرکت درآوردن چرخ‌های اقتصادی به شمار می‌رود».

• اقدامات حمایتی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی

مشارکت‌کننده شماره ۸ در خصوص اقدامات حمایتی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی اذعان داشت: «در بعد تأمین اقدامات حمایتی دانشگاه کارآفرین می‌تواند با شاخص‌های همچون؛ منظور نمودن جایگاه کارآفرینی در سیاست‌ها، راهبردها و چشم‌انداز دانشگاه با تنظیم راهبرد کارآفرینی دانشگاه مبتنی بر آینده‌پژوهی، تعیین برنامه مالی و ردیف اعتباری مستقل برای تخصیص بودجه مناسب برای اقدامات کارآفرینانه در دانشگاه، تأسیس صندوق‌های حمایتی و بیمه‌ای در جهت تأمین منابع سرمایه‌گذاری برای فعالیت کارآفرینانه، ایجاد انگیزه مالی از طریق افزایش سهم اعضای هیئت‌علمی از درآمدهای حاصل از تجاری‌سازی دانش و فعالیت‌های کارآفرینانه، تخصیص بودجه به واحدها براساس فعالیت‌های کارآفرینی تقاضا‌محور در دانشگاه، تنوع‌بخشی به منابع درآمدی دانشگاه از طریق ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان و ارتباط با صنعت، دانشگاه می‌تواند در تحقق و اجرای اقتصاد مقاومتی نقش آفرینی کند».

جدول ۵. مقوله‌های به‌دست‌آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی شرایط مداخله‌گر

مقوله اصلی	مقوله فرعی	خرده مقوله
		ترغیب فعالیت و نگرش‌های کارآفرینانه، تشویق اختراعات ارائه تسهیلات و تشویقات برای فعالیت در حوزه کارآفرینی و نوآوری، ترغیب فعالیت‌های پژوهشی، ارائه تسهیلات برای طرح‌های تحقیقاتی کارآفرینی
	نظام پاداش و تشویق	
	انعطاف‌پذیری قوانین و مقررات	انعطاف‌پذیری در قوانین و مقررات اداری، بازنگری قوانین، تصویب قوانین حمایتی
	شرایط مداخله‌گر	
	حمایت مالی و سرمایه‌گذاری کارآفرینانه	صندوق رفاه و سرمایه‌گذاری، حمایت مالی از کارآفرینی، تخصیص منابع مالی و بودجه، افزایش منابع مالی، امکانات فناورانه و تجهیزات آزمایشگاهی، سرمایه‌گذاری کارآفرینانه

براساس (جدول ۵)، خرده مقوله‌ها، مؤلفه‌های فرعی و اصلی مربوط به شرایط مداخله‌گر (دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی) استخراج و در مجموع، ۳ مؤلفه و ۱۵ کد به دست آمد. در اینجا به نمونه‌هایی از نقل قول صاحب‌نظران در خصوص ابعاد مذکور می‌پردازیم.

• *نظام پاداش و تشویق*

نظام پاداش و تشویق یکی دیگر از ابعادی است که مشارکت‌کنندگان بر آن تأکید داشتند. به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۳ بیان داشت: «مدیران با حمایت‌های مادی و معنوی می‌توانند موجبات تشویق کارکنان به خلاقیت، نوآوری، ریسک‌پذیری، مدیریت صحیح بر ایده‌های نوین و القای مسئولیت‌پذیری در قبال تصمیمات خود موجب شکوفایی و پیشرفت کارکنان در دانشگاه‌ها می‌شوند».

• *حمایت مالی و سرمایه‌گذاری کارآفرینانه*

در راستای حمایت مالی و سرمایه‌گذاری کارآفرینانه، مشارکت‌کننده شماره ۹ اظهار داشت: «دانشگاه کارآفرین می‌تواند با شاخصه‌ای جذب کمک‌های دولتی، جذب کمک‌های مالی برای حمایت از پایان‌نامه‌های دانشجویی، جذب کمک‌های مالی از نهادها و سازمان‌های مستقل، جذب منابع مالی از شرکت‌های بزرگ و صنعتی، ظرفیت جذب منابع مالی دانشگاه از منابع خارجی و یافتن حامیان مالی از بخش خصوصی، دانشگاه در تحقق و اجرای اقتصاد مقاومتی نقش‌آفرینی کند».

• *انعطاف‌پذیری قوانین و مقررات*

در خصوص اهمیت انعطاف‌پذیری قوانین و مقررات، مشارکت‌کننده شماره ۱۱ اذعان داشت: «بهتر است دولت تعامل خود را با دانشگاه با بازنگری قوانین و تصویب قوانین حمایتی بهبود بخشد تا ما شاهد تحقق دانشگاه کارآفرین و برآورد اهداف اقتصاد مقاومتی باشیم. قوانین و مقررات دست‌وپا گیر برای انجام فعالیت‌های دانش‌بنیان و فعالیت‌های دانشگاهی فقط مانع هستند و باید برطرف شوند».

جدول ۶. مقوله‌های به‌دست‌آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی راهبردها

مقوله اصلی	مقوله فرعی	خرده مقوله
	استقرار فرهنگ کارآفرینی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی	فرهنگ کار و کار کردن، تربیت نسلی کارآمد، ایجاد فرهنگ کارآفرینی در دانشگاه، هماهنگی نهادهای سه‌گانه درگیر با کارآفرینی در دانشگاه (اولین نهاد: مرکز کارآفرینی دومین نهاد: شتاب‌دهنده‌ها و سومین نهاد: مراکز رشد می‌باشند)، ترویج فرهنگ خدمت به کشور در میان افراد جامعه
	برنامه درسی با رویکرد کارآفرینی و اقتصاد مقاومتی	نوسازی برنامه درسی، تدوین برنامه درسی با رویکرد کارآفرینانه، ارائه دروس آشنایی با مبانی کارآفرینی و اقتصاد مقاومتی
	کاربرد کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی	انجام طرح‌های تحقیقاتی کارآفرینی، اهداف پژوهشی کارآفرینانه، پایان‌نامه و رساله‌های هدفمند، تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی
راهبردها	گسترش پژوهش با توجه به نیاز صنایع و شرکت‌های اقتصادی	تعامل مستمر با صنعت و محیط، ایجاد شبکه‌های ارتباطی و پیونددهنده دانشگاه با صنعت، ایجاد کسب‌وکارهای زایشی، انجام تحقیقات مشترک با صاحبان صنایع، انعقاد قرارداد با شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی
	راه‌اندازی شرکت‌های دانشگاهی	تأسیس مرکز مشاوره شغلی دانشجویان، تأسیس دفاتر انتقال فناوری، هماهنگی و تقویت مراکز رشد، تأسیس مؤسسه کار و فناوری، مراکز کسب‌وکار، مراکز کارآفرینی، مرکز آینده‌پژوهی، تأسیس مراکز شتاب‌دهنده و تسهیلگر، هماهنگی و تقویت پارک‌های علم و فناوری، تأسیس مراکز نوآوری

براساس (جدول ۶)، خرده مقوله‌ها، مؤلفه‌های فرعی و اصلی مربوط به راهبردها (دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی) استخراج و در مجموع، ۵ مؤلفه و ۲۶ کد به دست آمد. در اینجا به نمونه‌هایی از

نقل قول صاحب نظران در خصوص ابعاد مذکور می‌پردازیم.

• *استقرار فرهنگ کارآفرینی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی*

مشارکت‌کننده شماره ۳ در راستای فرهنگ کارآفرینی و تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی اظهار نمود: «باید در نظر داشت دانشگاه به‌مثابه سازمانی است که فرهنگ‌سازی در آن خارج از فرهنگ‌سازی سازمانی امکان‌پذیر نیست و برای بهبود مستمر در این پارادایم به استقرار فرهنگ‌سازمانی مناسب نیاز است. تا این اتفاق نیفتد و نمی‌توان انتظار کارآفرینی داشت».

• *برنامه درسی با رویکرد کارآفرینی و اقتصاد مقاومتی*

براساس تحلیل داده‌های کیفی، مشارکت‌کنندگان بر نقش و اهمیت برنامه‌های درسی دانشگاهی در کارآفرینی و تحقق اقتصاد مقاومتی تأکید نمودند، به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۵ بیان داشت: «دانشگاه‌ها باید با ارائه آموزش‌های علمی و تخصصی به دانشجویان، طراحی دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری و یا طراحی دروس کارآفرینی برای کلیه رشته‌های تحصیلی به‌منظور پرورش ویژگی‌های کارآفرینانه و مهارت‌های مدیریتی در سطح مدیران، اعضای هیئت‌علمی کارکنان و دانشجویان، موجب افزایش میزان عرضه کارآفرین به بازار کسب‌وکار شوند».

• *کاربردی کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی*

از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش، کاربردی کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی یکی دیگر از ابعادی است که در تحقق اقتصاد مقاومتی تأثیرگذار است. به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۶ اشاره داشت: «دانشگاه می‌تواند از طریق انجام پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی جهت انجام تحقیقات بنیادی توسعه‌ای و کاربردی در زمینه اقتصاد مقاومتی به غنای بیشتر این مبحث افزوده و راهکارهایی اجرایی جهت تحقق اقتصاد مقاومتی در کشور را ارائه نماید. همچنین دانشگاه با حمایت فعال‌سازی مراکز رشد و تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان می‌تواند نقش به‌سزایی را در تولید و تجاری‌سازی علوم توسعه کارآفرینی و نوآوری ارتباط با صنعت و درنهایت تحقق اقتصاد دانش‌بنیان ایفا نماید».

• *گسترش پژوهش با توجه به نیاز صنایع و شرکت‌های اقتصادی*

در راستای اهمیت گسترش پژوهش با توجه به نیاز صنایع نیز مشارکت‌کننده شماره ۴ اذعان داشت: «تغییر در مأموریت و رسالت دانشگاه و انجام تحقیقات مشترک با صاحبان صنایع و شرکت‌ها می‌تواند تحولات ایجادشده در دانشگاه و رسالت و مأموریت جدید را نهادینه نماید و دانشگاه‌ها به‌سوی کارآفرین شدن و در نتیجه تحقق اقتصاد مقاومتی پیش ببرد».

• *راه‌اندازی شرکت‌های دانشگاهی*

از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش، راه‌اندازی شرکت‌های دانشگاهی می‌تواند کارآفرینی دانشگاهی و اهداف اقتصاد مقاومتی را تحقق بخشد. به‌طور نمونه مشارکت‌کننده ۸ اظهار داشت: «چنانچه با کارآفرینی بتوان شرکت‌های دانش‌بنیان و پارک‌های علم و فناوری را در محیط دانشگاهی ایجاد نمایم و در حوزه‌های جدید، فعالیت‌های اقتصادی انجام داد در برآورد اهداف اقتصاد مقاومتی گام مؤثری خواهیم پیمود».

جدول ۷. مقوله‌های به‌دست‌آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی شرایط زمینه‌ای

مقوله اصلی	مقوله فرعی	خرده مقوله
	تغییر نگرش و دیدگاه به امر کارآفرینی با رویکرد اقتصاد مقاومتی	تغییر نگرش سیاست‌گذاران، نگرش و انگیزه کارآفرینی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان، باور به توانایی دانشگاه در کمک به صنعت، تدوین برنامه تغییر برای ساختار دانشگاه، اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان
	برنامه‌های بازاریابی دانشگاه با رویکرد اقتصاد مقاومتی	تعامل سازنده وزارت علوم با وزارتخانه اقتصاد، تعامل سازنده وزارت علوم با وزارتخانه صنعت، تعامل سازنده وزارت علوم با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی تعامل با سایر دانشگاه‌ها، همکاری با بخش خصوصی، تعامل با بازار کار، تعامل با محیط محلی، تعامل با محیط ملی، تناسب با جامعه، تعامل با کارآفرینان، ارتباط با دانش‌آموختگان
شرایط زمینه‌ای	انجام تحقیقات مشترک دانشگاه با صاحبان صنایع و شرکت‌های اقتصادی	دفتر نمایندگی کارفرمایان در دانشگاه، افزایش تعامل دانشگاه و صنعت، شراکت ساختاری دانشگاه و صنعت، جو اعتماد بین دانشگاه و صنعت، دفتر ارتباط با صنعت در دانشگاه و صنعت، حمایت مالی از تعامل با صنعت، تحریک انگیزه برای تعامل با صنعت، تعامل عملیاتی با صنعت، دانشگاه مجاور صنعت، تعامل فناوریانه دانشگاه و صنعت،
	تنوع‌بخشی به منابع مالی دانشگاه	اختصاص بودجه بیشتر به دانشگاه، تخصیص بهینه بودجه توسط دولت

براساس (جدول ۷)، خرده مقوله‌ها، مؤلفه‌های فرعی و اصلی مربوط به شرایط زمینه‌ای (دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی) استخراج و در مجموع، ۴ مؤلفه و ۲۳ کد به دست آمد. در اینجا به نمونه‌هایی از نقل‌قول صاحب‌نظران در خصوص ابعاد مذکور می‌پردازیم.

• *تغییر نگرش و دیدگاه نسبت به امر کارآفرینی با رویکرد اقتصاد مقاومتی*

در راستای تغییر نگرش و دیدگاه نسبت به کارآفرینی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، مشارکت‌کننده شماره ۱۰ بیان داشت: «نکته کلیدی این است که به کمک فرهنگ ما می‌توانیم ارزش و بهتر از آن نگرش کارآفرینانه را اول ترویج بدهیم بعد مراحل آموزش کارآفرینانه و غیره، درواقع کارآفرینی منجر به تغییر نگرش و ارزش در درون افراد می‌گردد و آن‌ها را کارآفرین بار می‌آورد و علاقه آن‌ها به فعالیت‌های اقتصادی نوآورانه باعث کارآفرینی می‌شود».

• *برنامه‌های بازاریابی دانشگاه با رویکرد اقتصاد مقاومتی*

در خصوص برنامه‌های بازاریابی دانشگاه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، مشارکت‌کننده شماره ۱ اذعان داشت: «فعال کردن دفاتر ارتباط با صنعت در دانشگاه‌ها به‌عنوان مراکز بازاریابی برای سهیم شدن دانشگاه در سود صنایع و سهیم شدن صنعت در دانش دانشگاه‌ها، پروژه‌های تحقیقاتی کاربردی و توسعه‌ای مشترک میان دانشگاه و صاحبان صنایع و شرکت‌ها از طریق گوناگون مانند فرصت‌های مطالعاتی استادان در بخش صنعت، ارتباط صنعت و دانشگاه و غیره می‌توان اشاره نمود».

• *انجام تحقیقات مشترک دانشگاه با صاحبان صنایع*

انجام تحقیقات مشترک دانشگاه و صاحبان صنایع یکی دیگر از ابعاد مورد تأکید مشارکت‌کنندگان در پژوهش بود. به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۱۲ اشاره داشت: «دانشگاه با حمایت و فعال‌سازی مراکز

رشد و تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان می‌تواند نقش به‌سزایی را در تولید و تجاری‌سازی علوم توسعه کارآفرینی و نوآوری ارتباط با صنعت و در نهایت تحقق اقتصاد دانش‌بنیان ایفا نماید».

• *تنوع‌بخشی به منابع مالی*

در راستای تنوع‌بخشی به منابع مالی، مشارکت‌کننده شماره ۱۰ اظهار داشت: «تنوع‌بخشی به منابع درآمدی دانشگاه از طریق ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان، حمایت و پشتیبانی از استارت‌آپ‌ها و تقویت پارک‌های علم و فناوری در دانشگاه‌ها و ارتباط با صنعت می‌تواند در تحقق دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی تأثیرگذار باشد».

جدول ۸. مقوله‌های به‌دست‌آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی پیامدها

مقوله اصلی	مقوله فرعی	خرده مقوله
	تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی	تولید علم و ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان، تولید محصولات و خدمات دانش‌محور، کارآفرینی اقتصادی، اصلاح الگوی مصرف، توسعه کارآفرینی در بخش نفت و گاز، انتقال فناوری، جلوگیری از فساد اداری، فرهنگ علمی، مأموریت محور کردن دانشگاه‌ها، شبکه‌سازی نخبگان، طراحی سیستمی ساختارها
	تجاری‌سازی دانش	گرایش اعضای هیئت‌علمی به تأسیس کسب‌وکارهای زایش و گرایش دانشجویان به راه‌اندازی شرکت‌های زایشی، برخاستن شرکت‌های زایشی از نوآوری‌های درون دانشگاه، رشد سطح فناوری‌های پارک، تأسیس شرکت‌های پارک علمی و تحقیقاتی، رشد سطح تعاملات شرکت‌های مستقر در پارک، فعال بودن پارک علم و فناوری، ایجاد شهرک‌های علمی مشاور، پیوند با پارک‌های علمی و انکوباتورها
	پاسخ‌گویی به محیط پیرامون	پاسخگویی به تغییرات، همکاری مستمر و پایدار با محیط پیرامونی، تسهیل تعاملات بین‌المللی، پاسخگویی به بازار کار، اشتغال دانش‌آموختگان، کاهش بیکاری
	استقلال دانشگاه	استقلال و خودمختاری عملیاتی دانشگاه، کاهش وابستگی به دولت
پیامدها	بهبود و تضمین کیفیت	ارتقای کیفیت مؤلفه‌های دانشگاهی، تعالی سازمانی دانشگاه، اعتماد به دانشگاه، اعتبار دانشگاه، رقابت بین دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، حرکت به سمت دانشگاه‌های در سطح جهانی، حفظ حیات و بقای دانشگاه
	فرهنگ کار و کار کردن	مدیریت استعدادها، ترویج فرهنگ ریسک کردن، فضای کارآفرینی مناسب، فرهنگ شهروندی سازمانی، فرهنگ کار گروهی، دمیدن روح کارآفرینی، فرهنگ ارج نهادن، ایجاد گفتمان کارآفرینی، ایجاد تعلق خاطر به کارآفرینی، آزادی علمی، فرهنگ یادگیری مشارکتی
	رضایت ذی‌نفعان	رضایت استاد از عملکرد خویش، رضایت دانشجو از استاد، احساس رضایت دانشجویان، استفاده بهینه از عمر و زمان، رفع بیکاری و ایجاد اشتغال، رضایت مردم از دانشگاه

براساس (جدول ۸)، خرده مقوله‌ها، مؤلفه‌های فرعی و اصلی مربوط به پیامدهای (دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی) استخراج و در مجموع، ۷ مؤلفه و ۵۳ کد به دست آمد. در اینجا به نمونه‌هایی از نقل‌قول صاحب‌نظران در خصوص ابعاد مذکور می‌پردازیم.

• *تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی*

در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، مشارکت‌کننده شماره ۲ اظهار داشت: «مهم‌ترین نهاد اجرای

برای تئوریزه کردن و پرداختن به ایده‌ها، دانشگاه‌ها هستند. چون سایر نهادهای اجرایی فرصت لازم جهت پرورش و کاربردی کردن ایده‌ها را ندارند. در این راستا دانشگاه‌ها با اجرایی نمودن طرح تشکیل گروه‌های اقتصاد مقاومتی در دو سطح اساتید و دانشجویان به بحث و گفتگو پیرامون این موضوع می‌پردازند و اقدامات و برنامه‌های پیش‌بینی‌شده جهت تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی را اجرایی می‌نمایند. در این میان نقش دانشگاه کارآفرین در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی بسیار بااهمیت است.»

• تجاری‌سازی دانش

در خصوص اهمیت تجاری‌سازی دانش مشارکت‌کننده شماره ۹ اشاره داشت: «تجاری‌سازی یعنی دانشی را که داریم، فناوری که تولید می‌شود، ایده علمی را که داریم، بتوانیم در فرآیندی به مرحله تولید محصول یا ارائه خدماتی تبدیلش نمایم. تجاری‌سازی وقتی اتفاق می‌افتد که دانشگاه در دنیای اقتصاد محصولاتش را وارد می‌کند و به نام خودش ثبت می‌کند و از این طریق کسب درآمد می‌شود.»

• پاسخ‌گویی به محیط پیرامون

پاسخ‌گویی به محیط پیرامون، یکی دیگر از ابعاد مورد تأکید مشارکت‌کنندگان در پژوهش بود. به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۷ اذعان داشت: «درواقع یکی از مسئولیت‌های مهم دانشگاه شناسایی نیازهای جامعه و تمایل به اجرای پروژه‌های تحقیقاتی کاربردی و توسعه‌ای مشترک میان دانشگاه و صاحبان صنایع و شرکت‌ها اقتصادی است که این امر به حل مشکلات محیطی منجر می‌شود.»

• استقلال دانشگاه

یکی از ابعاد مهم دیگر استقلال دانشگاه بود. به‌طور نمونه، مشارکت‌کننده شماره ۶ اذعان داشت: «دانشگاه باید از خود استقلال عمل داشته باشد تا به‌عنوان یک نهاد اقتصادی در برابر آسیب‌های وارد به ساختارهای اقتصادی موجود عمل نماید.»

• بهبود و تضمین کیفیت

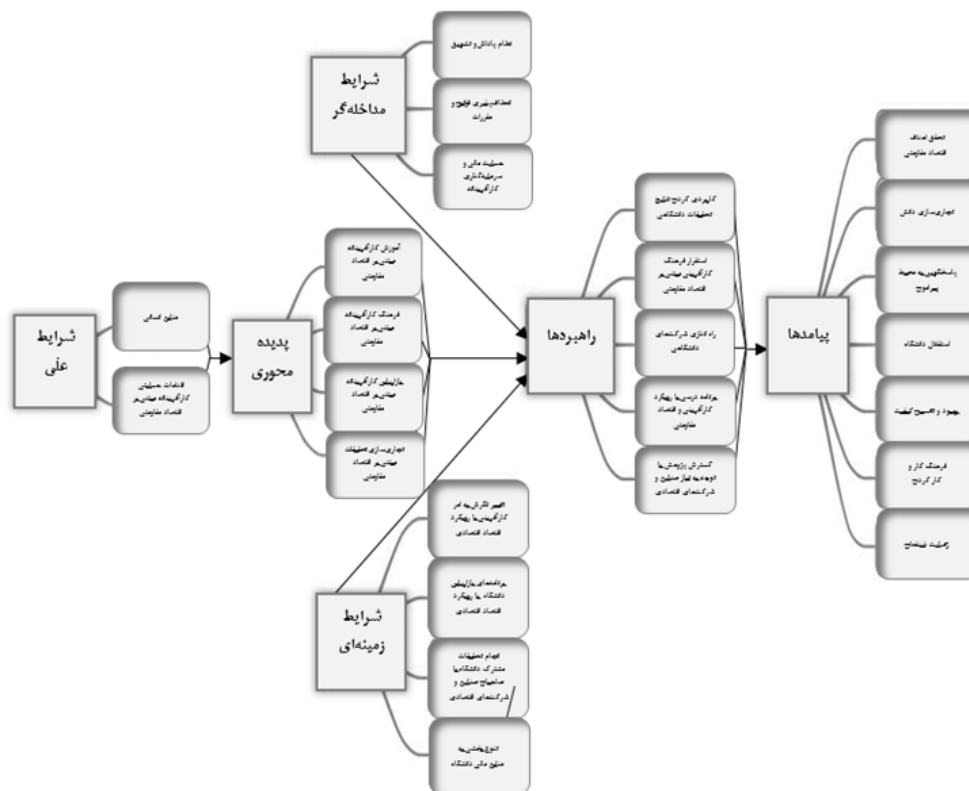
در راستای بهبود و تضمین کیفیت، مشارکت‌کننده شماره ۱۴ بیان داشت: «کیفیت، توان نوآوری و اجرایی نیروی انسانی ضامن بقاء و حیات هر سازمان آموزشی و مهم‌ترین عامل در به حرکت درآوردن چرخ‌های اقتصادی به شمار می‌رود.»

• فرهنگ کار و کارآفرینی

در خصوص اهمیت فرهنگ کار و کارآفرینی، مشارکت‌کننده شماره ۱ اشاره داشت: «یک مقوله مهم در زمینه فرهنگ کارآفرینانه، فرهنگ کار و کار کردن است یعنی امکان گفتگو بین اعضا و رهبری کارآفرینانه را فراهم می‌کند. گفتگو تجربه زیستی کار و کار کردن است، فرهنگ کار و درگیر شدن در کار است؛ یعنی یک همدلی و هم‌فکری بین آن‌ها ایجاد می‌شود.»

• رضایت ذینفعان

مشارکت‌کننده شماره ۳ اذعان داشت: در خصوص اهمیت تجاری‌سازی دانش «در مدیریت فرآیند کسب‌وکار به‌هرحال محصول یا خدماتی به مرحله نوآوری می‌رسد طبیعتاً نیاز به بازاریابی دارد، کالا یا خدمات با توجه به نیاز ذینفعان داخلی و خارج دانشگاه تولید می‌شود و باید مورد رضایت ذینفعان باشد.»

شکل ۱. سازوکارهای استقرار دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش، شرایط عالی شامل منابع انسانی و اقدامات حمایتی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی است. در واقع مهم‌ترین مؤلفه دانشگاه کارآفرین در جهت پیشبرد اهداف اقتصاد مقاومتی، وجود رهبران و اعضای علمی دانشگاهی بانگیزه اعم از اساتید، دانشجویان و کارکنانی که توانایی تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی و راه‌اندازی کسب‌وکارهای کارآفرینانه را دارا هستند، مرتبط است. از دیدگاه میائو، نیومن، شوارتز و کوپر^۱ (۸۱۰۲) رهبران و اعضای علمی دانشگاهی بانگیزه اعم از اساتید، دانشجویان و کارکنانی یکی از رویکردهای بالقوه دانشگاه کارآفرین است که می‌تواند رفتار کارآفرینانه را تحت تأثیر قرار دهد؛ که نه تنها با افزایش انگیزه افراد برای ایجاد ایده‌های خلاقانه در واکنش به فرصتهایی که در کار با آن روبه‌رو هستند منجر می‌شود، بلکه مشوقی است برای بهره‌گیری از این ایده‌ها در رفتار کارآفرینانه و تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی.

علاوه بر منابع انسانی، به دلیل اهمیت اقدامات حمایتی کارآفرینانه برای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی در دانشگاه کارآفرین، اقدامات حمایتی مورد تأکید قرار گرفته است. در واقع دانشگاه با استفاده از منابع مالی جدید، درآمد خود را از منابع اضافی مانند دولت، قراردادهای تحقیقاتی با صاحبان صنایع و شرکت‌های اقتصادی، خدمات دانشگاه و هزینه دانشجویان، تأمین می‌کند. از آنجاکه، پژوهش کاظمی ملک محمودی و

1.Miao, Newman, Schwarz & Cooper

همکاران (۸۱۰۲)؛ سلطان (۷۱۰۲)، شعاع اردبیلی و همکاران (۸۹۳۱) و نادری و سیفی رسولیان (۷۹۳۱) نیز به اهمیت منابع انسانی در ایجاد دانشگاه کارآفرین اشاره نموده‌اند؛ بنابراین می‌توان گفت، یافته‌های پژوهش در این بخش با نتایج پژوهش‌های مذکور همسو بوده است.

نتایج مؤید آن است، یکی دیگر از سازوکارهای دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، شرایط زمینه‌ای شامل؛ تغییر نگرش به امر کارآفرینی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، برنامه‌های بازاریابی دانشگاه با رویکرد اقتصاد مقاومتی، گسترش تحقیقات دانشگاهی با صاحبان صنایع و شرکت‌های اقتصادی، تنوع‌بخشی به منابع مالی دانشگاه است. براساس یافته‌ها، شایسته است دانشگاه‌ها با تغییر نگرش و دیدگاه‌ها به امر کارآفرینی و فرهنگ کار و فعالیتی که برای ساختن انگیزه‌ها و روحیه کارآفرینان دانشگاهی مؤثر هستند را ترویج دهد. هم‌چنین از یک‌سو، با توسعه فعالیت‌های نوآورانه، واحدهای حمایتی اساسی و ساختارهای انگیزشی مبتنی بر عملکرد که پاداش فعالیت‌های کارآفرینی را تشویق می‌کند، ایجاد نمایند. از سوی دیگر، دانشگاه باهدف تأمین منابع مالی می‌بایست تحقیقات دانشگاهی خود را بازاریابی نماید. این امر مستلزم آن است که تعاملات خود را هم با دولت و هم با صنعت قوی کند تا بتواند دستاوردهای علمی خود را معرفی نماید. با توجه به اینکه، اصولاً دانشگاه‌های کارآفرین با منابع مالی متنوع و گسترده فعالیت‌های دانشگاهی مشخص می‌شوند (بودیلدینا، ۸۱۰۲). به نظر می‌رسد، گسترش تحقیقات دانشگاهی با صاحبان صنایع و شرکت‌های اقتصادی در پیشبرد اهداف اقتصاد مقاومتی می‌تواند مؤثر واقع شود. با توجه به اینکه، مطالعات شعاع اردبیلی و همکاران (۸۹۳۱)، دالمارکو و همکاران (۸۱۰۲) و سلطان (۷۱۰۲) نیز، به لزوم تغییر نگرش و دیدگاه نسبت به کارآفرینی، برنامه‌های بازاریابی دانشگاه و تنوع‌بخشی به منابع مالی دانشگاه اشاره داشتند. از این‌رو، یافته‌های پژوهش در بخش شرایط زمینه‌ای با نتایج پژوهش‌های مذکور همسو بوده است.

یافته‌ها حاکی از آن است، شرایط مداخله‌گر از جمله؛ انعطاف‌پذیری قوانین و مقررات، نظام پاداش و تشویق و حمایت مالی و سرمایه‌گذاری کارآفرینانه نیز در دانشگاه کارآفرین با رویکرد اقتصاد مقاومتی مؤثر هستند. درواقع فراهم شدن نظام پاداش و تشویق به‌وسیله منابع پشتیبان و حمایت مالی دانشگاه از فعالیت‌های کارآفرینی، به‌عنوان عوامل محرک برای پیشبرد اهداف اقتصاد مقاومتی در دانشگاه کارآفرین محسوب می‌شود. از سوی دیگر، دانشگاهی که قصد دارد نیروی کارآفرین تربیت کند باید خودسازمانی انعطاف‌پذیر و کارآمد باشد تا بتواند در برابر تغییر و تحولات انعطاف داشته باشد و فرصت‌های موجود در محیط پیرامون را از دست ندهد؛ بنابراین انعطاف‌پذیری در قوانین و مقررات، رسمیت کمتر و عدم تمرکز لازم دانشگاه کارآفرین در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی است. از آنجاکه پژوهش‌های شعاع اردبیلی و همکاران (۸۹۳۱) نیز، به انعطاف‌پذیری قوانین و مقررات دانشگاهی، نظام پاداش و تشویق و حمایت مالی و سرمایه‌گذاری کارآفرینانه اشاره داشتند؛ از این‌رو می‌توان گفت، یافته‌های پژوهش در بخش شرایط مداخله‌گر با نتایج پژوهش مذکور همسو بوده است.

هم‌چنین در بخش پدیده محوری، توسعه دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی به‌عنوان پدیده اصلی شامل مقوله‌هایی از جمله؛ آموزش کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، فرهنگ کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، بازاریابی کارآفرینانه مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، تجاری‌سازی تحقیقات مبتنی بر اقتصاد مقاومتی بوده است. در این راستا، مطالعات لاهیکانین، کلهینن، روسکوآرا و پیه کالا^۱ (۹۱۰۲) نیز بیانگر آن است، دانشگاه‌ها باید با چالش‌های جدیدی مواجه شوند تا به انتظارات روبه رشد کارآفرینی پاسخ دهند؛ چالش‌هایی که از طریق تعامل بین آموزش، پژوهش و کارآفرینی انجام می‌گیرد. شایان‌ذکر است، برنامه‌های آموزش کارآفرینی که روی نیازهای دانشگاهیان متمرکز است، یک عنصر کلیدی برای بهبود مهارت‌ها، توانایی‌ها و ویژگی و رفتار در جهت تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی است. هم‌چنین از یک سو، واحدهای

نظیر پارک‌های علم و فناوری و شرکت‌های دانش‌بنیان، با هدف انجام فعالیت‌های کارآفرینانه و تبیین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی، می‌توانند ایده‌هایی در خصوص کارآفرینی و تغییر فرهنگ کارآفرینی ایجاد کنند و کمک شایانی نسبت به ارتقای فرهنگ کارآفرینی و ترویج اهداف اقتصاد مقاومتی داشته باشند. از سوی دیگر، برنامه‌های بازاریابی دانشگاه در جهت تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی و ارائه آن به بازار نقش مهمی در پیشبرد اهداف اقتصاد مقاومتی ایفا می‌نماید. به طوری که بریتو^۱ (۸۱۰۲) نیز معتقد است، دانشگاه کارآفرین بر تجاری‌سازی نوآوری و هم‌چنین دانش تولیدشده در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی تأکید دارد. از آنجا که، سلطان (۷۱۰۲)، شعاع اردبیلی و همکاران (۸۹۳۱)، عموزاده و همکاران (۷۹۳۱) نیز، در مطالعات خود به مؤلفه‌های آموزش کارآفرینانه، فرهنگ کارآفرینانه، بازاریابی کارآفرینانه، تجاری‌سازی تحقیقات اشاره نموده‌اند. از این رو، می‌توان گفت در بخش پدیده محوری، یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های مذکور همسو بوده است.

یافته‌ها در بخش راهبردهای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی بیانگر آن است، این راهبردها در پنج مقوله؛ استقرار فرهنگ کارآفرینی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، برنامه درسی با رویکرد کارآفرینی و اقتصاد مقاومتی، کاربردی کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی، گسترش تحقیقاتی دانشگاهی با توجه به نیاز صنایع و شرکت‌های اقتصادی، راه‌اندازی شرکت‌های دانشگاهی دسته‌بندی می‌شوند. دروس آموزشی که تمرکز خود را بر رفع نیازهای اعضای دانشگاهی با رویکرد کارآفرینی و اقتصاد مقاومتی نهاده است یک عنصر اصلی برای بهبود توانایی‌ها و ظرفیت‌ها آنان در جهت کارآفرین شدن و تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی است. به طوری که یلدریم و آشکون^۲ (۲۱۰۲) نیز معتقدند، آموزش کارآفرینی نه تنها باعث رشد کمی کارآفرینان بلکه موجب تحول در نسل‌های کارآفرینی و ارتقای سطح مهارت‌های کارآفرینی می‌گردد. عواملی نظیر کاربردی کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی، گسترش پژوهش با توجه به نیاز صنایع و شرکت‌های اقتصادی، راه‌اندازی شرکت‌های دانشگاهی نقش دانشگاه کارآفرین را در پیشبرد اهداف اقتصاد مقاومتی شکل می‌دهند. دانشگاه کارآفرین به چالش‌ها بازار اقتصادی پاسخ مثبت می‌دهد، با مشکلات و موانع برخوردی مثبت دارد و از دانش به خوبی بهره می‌گیرد. دانش تولیدشده در مراکز تحقیقاتی را به دانش تولید تبدیل و محصولی قابل رقابت به بازار ارائه می‌دهد؛ بنابراین دانشگاه‌ها، مؤسساتی هستند که از طریق تأسیس شرکت‌های دانشگاهی، ایده‌ها و فناوری‌های جدید را در کارآفرینی به مرحله ظهور می‌رسانند و به‌عنوان یک عنصر مهم در فرآیند کارآفرینی معرفی شده‌اند (شیلو^۳، ۸۱۰۲). چرا که به‌زعم، سیورا، میولی و ویسمارا^۴ (۹۱۰۲)، شرکت‌های دانشگاهی در تقاطع چندین جریان تحقیقاتی همچون اقتصاد، نوآوری و کارآفرینی شکل می‌گیرند. از آنجا که، پژوهش دالمارکو و همکاران (۸۱۰۲)، عموزاده و همکاران (۷۹۳۱)، شعاع اردبیلی و همکاران (۸۹۳۱) و کاظمی ملک محمودی و همکاران (۸۱۰۲) نیز به لزوم فرهنگ کارآفرینانه در ایجاد دانشگاه کارآفرین اذعان داشتند؛ بنابراین می‌توان گفت، یافته‌های پژوهش در بخش راهبردها با یافته‌های پژوهش‌های مذکور همسو بوده است.

نتایج نشان داد، تحقق دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، پیامدهایی نیز به همراه دارد. این پیامدها شامل مقوله‌های؛ تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، پاسخ‌گویی به محیط پیرامون، استقلال دانشگاه، بهبود و تضمین کیفیت، فرهنگ کار و کار کردن، رضایت ذی‌نفعان است. پاسخ‌گویی به محیط پیرامون، تجاری‌سازی دانش و فرهنگ کار، از بخش‌های جدایی‌ناپذیر دانشگاه کارآفرین در اجرایی کردن اهداف اقتصاد مقاومتی هستند. نقش دانشگاه در شرایط کنونی، اهمیت دادن به نیازهای اقتصادی جامعه و تمایل

1. Brito

2. Yildirim & Aşkun

3. Schillo

4. Civera, Meoli & Vismara

به اجرای پروژه‌های آموزشی و تحقیقاتی است که به حل مشکلات اقتصادی کمک می‌کند. با توجه به بروز مشکلات مالی در بخش اقتصاد، به‌شدت از دانشگاه‌ها انتظار می‌رود، راه‌حل‌های مناسبی برای از بین بردن این معضل و ایده‌های جدیدی برای کمک به معضلات و مشکلات اقتصادی ارائه نمایند.

در پایان براساس یافته‌های پژوهش، پیشنهادهایی بدین شرح ارائه می‌شود:

- با توجه به نقش دانشگاه‌ها در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی توصیه می‌شود، دانشگاه‌ها با ایجاد شبکه‌های ارتباطی گسترده با صنعت و کارآفرینان و برگزاری نشست‌های مستمر آگاهی‌بخش، در راستای کاهش چالش‌های توسعه دانشگاه کارآفرین در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی گام بردارند. شایان‌ذکر است، افزایش ارتباطات می‌تواند، شکاف فرهنگی را کاهش و نگرش مثبتی نسبت به فرهنگ کارآفرینی، ایجاد کند.

- نظر به اینکه، یکی از مهم‌ترین مقوله سازوکار اجرایی دانشگاه کارآفرین در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، وجود منابع انسانی خلاق و نوآور شناسایی شد. انتظار می‌رود مراجع بالادستی، با تصویب قوانین و سیاست‌های حمایتی و تسهیلگر، زمینه تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی را در نیروی انسانی دانشگاه کارآفرین فراهم نمایند.

- براساس اهمیت یافته‌های حاصل از پژوهش، پیشنهاد می‌شود، مراکز سیاست‌گذاری آموزش عالی نسبت به تدوین چارچوب و راهنمای «دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی» همت گمارند.

- باهدف فعال‌سازی و پویایی دانشگاه‌ها در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، رتبه‌بندی شبکه‌های کارآفرینی از جمله مراکز کارآفرینی، مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری توصیه می‌شود.

- در راستای یافته‌های پژوهش و نقش دانشگاه‌ها در تحقق اقتصاد مقاومتی توصیه می‌شود، اجرایی کردن دانشگاه کارآفرین مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، به‌عنوان مأموریت و خط‌مشی دانشگاه‌ها، مورد توجه واقع شود.

- با توجه به نقش برنامه‌های درسی در کارآفرینی دانشگاهی انتظار می‌رود، هدفمند کردن پژوهش‌های دانشگاهی، بازنگری برنامه درسی و افزایش پژوهش‌های بین‌رشته‌ای و میان‌رشته‌ای در دانشگاه باهدف تحقق اقتصاد مقاومتی، بیش‌ازپیش مدنظر قرار گیرد.

References

منابع

- Amouzadeh, J., Fallah, V., & Saffarian, S. (2018). University and Resistance Economics: A Study of the Impact of Universities on the Realization of Resistance Economics Mediated by Cultural Infrastructure. *Journal of Management at Islamic University*, 15 (1), 106-89. (In Persian)
- Amouzadeh, J., Fallah, V., & Saffarian, S. (2017). Presenting a Model of the Impact of University Education (with Emphasis on the University of Marine Sciences) on Resistance Economics through the Role of Cultural Infrastructure, Human Resources, Socio-Political and Economic", *Marine Science Education Quarterly*, 9, 17-32. (In Persian)
- Budyldina, N. (2018). Entrepreneurial universities and regional contribution. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 14(2), 265-277.
- Brito, S. M. d. R. B. (2018). *Introductory Chapter: Entrepreneurship as a Trend*

- and as a Challenge Entrepreneurship-Trends and Challenges*: IntechOpen.
- Briguglio, L., & Piccinino, S. (2012). Growth and Resilience in East Asia and the 2008 - 2009 Global Recession, *Asian Development Review*, 29 (2), 183 – 206.
- Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N., & Vella, S. (2009). Profiling Economic Vulnerability and Resilience in Small States: Conceptual Underpinnings *Economics Department University of Malta*. 37 (3), 229 – 247.
- Centobelli, P., Cerchione, R., & Esposito, E. (2019). Exploration and exploitation in the development of more entrepreneurial universities: A twisting learning path model of ambidexterity. *Technological Forecasting and Social Change*, 141, 172-194.
- Civera, A., Meoli, M., & Vismara, S. (2019). Do academic spinoffs internationalize? *The Journal of Technology Transfer*, 44(2), 381-403.
- Dalmarco, G., Hulsink, W., & Blois, G. V. (2018). Creating entrepreneurial universities in an emerging economy: Evidence from Brazil. *Technological Forecasting and Social Change*, 135, 99-111.
- Dizji, M., & Zeini, M. (2018). Investigating the effect of university education on the development of women's entrepreneurial skills. *Technology Development Quarterly*, 15 (57), 43-34.
- Dolati, H., & Motalebi, A. (2017). Explain the strategies, requirements and consequences of resistance economics in the higher education system. *Journal of Research in Educational Systems*, 5 (39), 153-135. (In Persian)
- Etzkowitz, H. (2017). Innovation Lodestar: The entrepreneurial university in a stellar knowledge firmament. *Technological Forecasting and Social Change*, 123, 122-129.
- Hejazi, A., Ibrahim, A. R., Behrangi, M. R., & Zeinabadi, H. (2015). Identify the factors affecting education development programs. *Quarterly Journal of New Approach in Educational Management*, 6 (1), 229-241. (In Persian)
- Imani, A. M., Hosseinifar, A., & Song, F. (2018). The Impact of Social Networks on Digital Entrepreneurship with the Mediating Role of Opportunity Recognition (Study of Knowledge-Based Companies Based in Kerman Science and Technology Park), *Quarterly Journal of Public Management Research*, 11 (naisreP nI) .782-(41), 312
- Lahikainen, K., Kolhinen, J., Ruskovaara, E., & Pihkala, T. (2019). Challenges to the development of an entrepreneurial university ecosystem: The case of a Finnish university campus. *Industry and Higher Education*, 33(2), 96-107.
- Gyeong Min, N., Dae Geon, K., & Sang Ok, CH. (2019). How Resources of Universities influence Industry Cooperation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 5, 9.

- Ghoraishi Khorasgani, M. S. (2020). Validation of university components based on resistance economics. *Quarterly Journal of New Educational Thoughts*, 16 (2), 175-152. (In Persian)
- Kazemi Malek Mahmoudi, SH., Niaz Azari, K., & Jabare, N. (2018). Explaining the Aspects of Resistance Economy Based on Knowledge-based Economy in University of Medical Sciences: The Viewpoints of Managers and Faculty Members, *Jorjani Biomedicine Journal*, 6(2), 77-94. (In Persian)
- Naderi, N., & Seifi Rasouljan, B. (2018). Entrepreneurial University and its role in promoting and realizing a resistance economy in the face of sanctions. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 5 (3), 19-30. (In Persian)
- Nouri Doabi, P., & Sadriani, M. (2018). The role of reporting and financial oversight in advancing the goals of a resilient economy. *Journal of Accounting Research*, 8 (29), 160-139.
- Miao, Q., Newman, A., Schwarz, G., & Cooper, B. (2018). How Leadership and Public Service Motivation Enhance Innovative Behavior. *Public Administration Review*, 78(1), 71-81.
- Montazer, G. A., & Falahati, N. (2015). Scenario for the future of higher education in Iran and the function of information technology in it, *Quarterly Journal of Science and Technology Policy*, 25, 47-69. (In Persian)
- Rostami, F., & Bahramipour, F. (2018). Investigating the nature of resistance economics and theories of economic development. *Journal of Economic*, 18 (1 and 2), 116-95. (In Persian)
- Rubens, A., Spigarelli, F., Cavicchi, A., & Rinaldi, C. (2017). Universities' third mission and the entrepreneurial university and the challenges they bring to higher education institutions. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 11(03), 354-372.
- Sultan, S. S. (2017). Moving from a Traditional into an Entrepreneurial University: Evidencing from Palestine. *International Journal of Business and Social Science*, 8(2), 207-214.
- Schillo, R. S. (2018). Based spin-offs as agents in the entrepreneurial ecosystem. *The Journal of Technology Transfer*, 43(1), 222-239.
- Sadeghi, P., Bagheri, A., & Chitzazan, H. (2019). The effect of personal characteristics in the field of finance on the entrepreneurial intention of the students of the Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran. *Entrepreneurship Development Quarterly*, 12 (3), 480-461. (In Persian)
- Shamsi Goshgi, M., Ziaei, M. S., Razaqi Shirsavar, H., & Mosleh, M. (2019). Ranking the entrepreneurial components of the resistance economy using AHP: Providing an appropriate entrepreneurial model of the resistance economy. *Journal of Public Management Research*, 11 (45), 260-237. (In Persian)

- Shoaa Ardabili, F., Rahmani, J., & Veisi, G. (2019). Designing and presenting the conceptual framework and model of entrepreneurial university based on data theory and systematic foundation. *Journal of Research in Educational Systems*, 13 (47), 115-132. (In Persian)
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques. Thousand Oaks, CA: Sage publications*
- Tayauova, G. T., & Bektas, C. B. (2018). An Overview of Entrepreneurial Universities and Main Barriers to Entrepreneurial University Development in Kazakhstan. *The Journal of Economic Research & Business Administration*, 124(2), 245-253.
- Torkzadeh, J., & Abdol Sharifi, F. (2018). Historiography of resistance economics as a behavioral system. *Journal of Islamic Economics Studies*, 11 (1), 140-113. (In Persian)
- Volpe, M. D. (2018). Entrepreneurial University and Business Education: Towards a Network Model. *Business and Management*, 13 (3), 13-27.
- Van Bergeijk, P.A.G., Brakman, S., & Marrewijk, C.V. (2017). Heterogeneous Economic Resilience and the Great Recession's World Trade Collapse. *Papers in Regional Science*, 1(96), 1-10.
- Yildirim, N. and Aşkun, O. B. (2012). Entrepreneurship intentions of public universities in Turkey: Going beyond education and research? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 58, 953 – 963.